ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска напісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставання, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захарауск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 11. 1917 г. Чэцьвер. Выходзіць двойчы на тыдзень. 3 жніуня 1917 г. № 11.

БЕЛАРУСКАЯ РАДА.

На адбыўшымся 8-9 ліпня зьездзі у Мінску утворана Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый. Выбранаму на гэтым зьездзі Выканаўчаму Камітэту было даручана склікаць Раду у магчыма кароткім часі. Першая сэссія Рады мае пачацца 5-го жніўня у г. Мінску. На думцы Выканаўчага Камітэту яна павінна разгледзіць гэтакія справы: арганізацыйную, фінансавую, (грашавую), сучасны палітычны мамэнт і адносіны да яго, апрацаваньня дэклярацыі або адозвы да усяго народу і выбары да Установчага Сойму.

Ужо даўно адчувалася пільная патрэба у цэнтральным, еднаўчым органі нашага краю. С першых дзён рэвалюцыі пачалі адтрымовывацца весткі, што скрозь закладаюцца беларускія гурткі, хаўрусы, сяброўства і арганізацыі. Параскіданыя па краю, распарушаныя па ўсіх кутках Расіі, аны, ні маючы аб'еднаючаго цэнтру, ні пачувалі пад сабою цьвёрдага грунту, слаба выяўлялі сваю чыннасьць, і не маглі адпаведаць вымогам гістарычнага мамэнту.

Мала таго, параскіданыя, расьцярушаныя, за хібнасьцю звязваючаго пачатку, яны ні мелі жадных зносін паміж сабой і нават ня ведалі аб тым, дзе і якія істнуюць гурткі і арганізацыі. Створаныя імпульсіўна, выкліканыя да жыцьця кіпучым мамэнтам, працавалі яны бяз сыстэму, бяз агульнага напрамку, і праца іх ні набірала жаданай скутачнасьці, а то проста замірала і марнела ў нірухомасьці. Час вымагаў палажыць гэтаму канец і надаць справі боляй руху, чыну і жыцьця.

Першай мэтай Цэнтральнае Рады, першым крокам яе чыннасьці і будзе зьеднаньне параскіданага, згуртаваньне расьцярушаннага у адно цэльнае, моцнае і працаздольнае і надаць яму сілы, павагі і аўтарытэтнасьці. Цэнтральная Рада і будзе тым сьветачам, тым склікаючым маяком, каторы згуртуе каля сябе ўсіх, хто жадае свайму краю лепшай долі, хто дбае аб культурнае развіццё свайго народу і жадае яму пачэснага і ганорнага мейсца сярод славянскіх і ні славянскіх народаў Дзяржавы Расійскай.

Многапакутная айчына наша, перакіданая з боку на бок, ад суседа к суседу, ад дзяржавы да дзяржавы, зазнаўшая гора, як ніводная нацыя на сьвеці,- першы раз па страці свае самабытнасьці, свае палітычнай нізалежнасьці становіцца на уласны грунт і праз сваіх лепшых сыноў маніцца узяць справу свайго жыцьця, добрабыту і нацыянальнаго гонару у свае ўласныя рукі. Не толькі ворагі, але й спагадачы і прыхільнікі гадалі, што Беларусь памёрла, ассімілiравалася і ні паўстане боляй ніколі. Але памыліліся. Яна ні памерла, а спала; ні канала, а спачывала.

Цяжкім лёсам абдаравала нас гісторыя. Здаецца, ўся немач сусьветная, уся моц пякельная, зрадзіўшыся, пасталі упоперак нам на дарозі. Жахам веяе ад нашай гісторыі. Калі кінеш вокам на мінуласьць народу нашага, як узірнешся у мора тых слёз, пакуты і ёнку, што зазнаў у жыцьці сваём народ беларускі, дык грудзі ірвуцца ад непераможнага жалю, сьціскаецца сэрца смяртэльнаю жальбою і хочацца плакаць і маліцца яму, многапакутнаму і доўгатрываламу.

Трудна даць веры, што магчыма вытрываць усе тое, што выпала на долю беларускага народу, а ён вытрываў, пережыў, перамог, хоць і дарагім коштам. Праўда, ня стрымаўся ён пад ціжарам крыжа свайго,—ня устояў, паваліўся ды самлеў доўгім, летаргічным спом... Навокала ішлі, гаманілі,—дбалі, змагаліся, жылі, вясяліліся,—а ён спачываў ад цяжкіх гістарычных турботаў. Падарожныя ішлі, рабавалі гаспадарку яго, а ён ня меў абароцаў скарбу свайму, пагубіў вартаўнічых мення свайго, і уласныя дзеці адракліся яе і параскідаліся па бел-божаму сьвету, шукаючы новае долі, новае бацькаўшчыны. Яго імям сталі звацца другія, яго скарбам зухуюць чужые...

Але вецяр павеяў,—неба праясьніла і развіднілася над нашай старонкаю. Дух адраджэньня і яснае слонца адвечнага жыцьця завіталі й да нас. Народ прачнуўся—устаў, падняў вочы поўныя жалю і скаргі ды затрэбаваў свае часткі у агульным жыцьці. Тады абступілі яго парадчыкі, на перабой раючы; ня рабіць драбніцы, ня квапіцца на асобнасьць, ні вабіцца на самабытнасьць, бо ён спрадвеку належыў да іх і ніколі ня меў уласнае гаспадаркі. З навукі упарта даводзілі яму, што ён—ні ён і мова ні яго, гэта паганая «мужыцкая гаворка», на каторай брыдка пры людзях размову весьці, ні то што увіхацца каля такой запанслівай гаспожы, як навука, асьвета, культура. Толькі іх мова здатна і пекна, толькі ім даў Бог права быць самабытнымі, культурнымі і асьвечнымі, а у яго ёсьць сьвятая павіннасьць пастачаць ім Міцкевічаў, Касьцюшак, Дастаеўскіх, дбаць аб іх славі, большыць іх культуру й навуку. Яны бажыліся, што працуючы ні дома, а ў людзях, засеваючы чужыя нівы карысьць будзе большая, як для сябе у асобку, так і для культуры агульна. Але народ, на моцы дасьледу пасланцоў сваіх, сьцяміў куды кіруюць парадчыкі яго. Ззаду ў іх ён угледзіў кайданы сабе, а на шляху злучэньня— сьмерць сваю. Ды з агідаю адвярнуўся ад іх,—засьпеваў песьню сусьветнай пакуты ды стаў склікаць дзетак сваіх да вялікае працы на карысьць уласнае гаспадаркі. І сталі пакідаць яны службы парабецкія, злетаюцца дамоў,—пяюць і шчабечуць, як маладыя птушкі, прабуючы свае, яшчэ ніўмацованыя, скрыдлы.

Жыве Беларусь!

Ужо, пакрытая буйністай збажынаю шуміць і руніцца наша маці-ніва. Ніхай расьце і буйнее, ніхай красуе і спее на шчасьця й на долю, на карысьць ды на спажытак нашаму народу. Каб слонца навукі, культуры й асьветы век векаў сьвяціла над нашай зямлёю; каб доля шчасьлівая, доля ласкавая завітала да нас гаспадыняю ды усьміхалася ў хатках нашых цьветам-калінаю! Каб наша жычэння рэхам каціліся скрозь і усюды, дзе чуецца наша мова, дзе бьецца беларускае сэрца!

Ніхай запышэюць нівы нашыя жытам-пшаніцаю, ніхай запануюць гасподы нашы дабром ды скарбніцамі! Ніхай засасуе дзявоцтва наша макавым цьветам і уславіцца моладзь наша талянтам, асьветаю!

Ніхай жыве Беларусь!

Я. Л-к.

Да беларускае інтэлігэнцыі і вясковых вучыцялеў.

30 верэсьня [сенцябра] будзе склікаты Установчы Сойм (Учредит. Собр.). Туды пойдуць людзі, якіх выбером ўсе мы 17-го верэсьня. Выбранымі павінны быць такія людзі, каторыя найшчырэй і найразумней будуць стаяць за інтэрэсы нашага беларускага народу, найбольш, здаецца, скрыўджанага з усіх нацый Расіі за часы царскага панаваньня. Мы павінны, цяпер-жа, добра абрадзіць ўсе пытаньня нашага жыцьця, нарыхтаваць варункі жаданага нам на мейсцы ладу і сьвядома выбіраць толькі тых, хто патрапіць бараніць для нас ўсё, што мы лічым патрэбным і карысным.

А патрэб у нас, беларусаў ні меней, чым у іншых нацый Расіі, і мы, лічучыся ужо на парозі да Установчага Сойму, ня згаварыліся яшчэ, каб моцна стаяць ўсім за адно.

Перш-на-перш, нам патрэбна свая беларуская, нацыянальная школа. Ведаю, што нікаторыя з маіх таварышаў-вучыцялёў з гэтым ні згаджаюцца, але я мысьлю і маю крэпкую надзею на тое, што ні даляй, як праз якіх-небудзь 5-10 год жыцьця іх на вольнай ужо Беларусі, яны, адкінуўшы той русыфіцыйны тлум, якім шпыгавалі нас ў сэмінарыях, выкінуць яго з свае галавы і, заняўшыся шчыра гісторычнай мінуласьцю нашай перамыванай войнамі і перакіданай з боку на бок старонкі, пракаюцца, што мы маем права на сваю нацыянальную школу і на культурна-нацыянальную аўтаномію ды нават тэрытарыяльную у Расійскай, відома, дэмакратычнай рэспубліцы на грунці фэдэратыўным.

Мне здаецца, што нікаторые яшчэ з нас, вучыцялёў-беларусаў, толькі таму ні далучаюцца да пашырэньня беларускага нацыянальнаго руху, што ні пэўны яшчэ, ні маюць веры ў тое, што гэта спраўдзіцца ды ўвойдзе ў жыцьцё нашай старонкі. Звыкшы лічыцца з апекунамі школы,-інспэктарамі і с цыркулярамі начальства, мы страцілі частку свае волі, мы ні пэўны ў самых сябе, ня верым ў свае сілы і, маючы дабыты ужо хлеб, застылі і ня рынаемся з мейсца, ні рунімся падтрымаць здаровую ініцыятыву. Але гэта пяройдзе, гэта мінецца. Я маю веру, што як даўней чэскі педагагічны стан, так і нашы ў першую чаргу вясковыя вучыцялі прымуцца за будову школы ў нацыянальным кірунку. Ад нас, ў будучыні, будзе вымагаць гэтага само жыцьцё.

Памятаю я тыя споркі, што ішлі паміж намі, вучыцялямі-беларусамі, на зьездзі ў Мінску ваенных-вучыцялёў заходнага фронту, які прызнаў патрэбным навучэньня дзяцей у роднай мові. Мы беларусы, зьбіраючыся часам асобна, гаварылі пра справу нацыяналізацыі у нас школы. І як добра працаўнікаў думкі аб беларускай школі зрэзаў адзін шчыры беларус-вучыцяль: «Братке мае, разумнінькія! Ні тое-б вы сьпевалі цяпер, каб 55 год таму назад у нас былі заведзяны беларускія вучыцяльскія сэмінарыі. Але расійскае самадзержавіе гэтага ня рабіла, бо ні пад густ яму гэта было, а цяпер вы вот і ня можаця адхіліцца ад таго кірунку, якога трымалася казённая школа у нашай старонцы. Але папомніце мае слова, што новае пакаленьне вучыцялёў-беларусаў пойдзе з намі, ні чураючыся свайго народу, гонару і мовы, а ні з вамі—русыфікатарамі цэнтралістамі!»

І мне дзіўным здавалася, як гэта тые русыфікатары забываюць элемэнтарныя правілы педагогікі: ад бліжэйшага к далёкаму, ад знаёмага да нізнаёмага, ад лёгкага к цяжкаму, ад простага да складнага і т. д. З якой-жа мовы пачынаюць навучэньне, калі ні з матчынай, ў якой мові дзіця лягчэй здоляе ўразумець механізм чытаньня, калі ні ў тэй, на якой яно начало гаварыць дома? Няўжо ў расійскай (для праваслаўн. беларусаў), ці ў польскай (для каталік. беларусаў) мові лягчэй ўсё гэта уцяміць, як у роднай? А калі у нас ў вышэйшых і пачатковых школах і гімназіях ня можна адразу завесьці навучэньне па-беларуску, то гэта-ж ні беда! Пакуль ня будзе там падручнікаў, дык нельга, ведама, выкладаць ўсе навукі на нашай мові, але трэба старацца, каб там перш-на-перш дасканальна навучалі гісторыі, географіі Беларусі, каб падростаючае пакаленьне ўперад як найлепій пазнавала сваю бацькаўшчыну, каб ў сэрцы моладзі запанавала любасьць да роднае старонкі, а тады ужо вучыць іх і пра «Волгу-матушку рѣку», і пра «красавицу Москву-бѣлокаменную», і пра Эгіпет, Амэрыку і інш. А у найвышэйшай школі на Беларусі (універсіцеці) завесьці на першы пачатак катэдру беларускае мовы, гісторыі, географіі, культуры края і інш.

Няўжо ж вы, вучыцялі народу беларускага, яго дзеці і інтэлігэнцыя,—адверніціся ад народу свайго, як колісь-то выракласе беларускага народу яго баярства? Няўжо-ж вы кінеце народ свой на крыжавых дарогах? Няўжо ізноў пакіняце сваіх бацькоў бяз павадара, як кідалі яго пры царызмі рэнегаты-беларусы, крычаўшых у прыемных ім варунках: «мы—тоже бѣлоруссы». Відаць, што ёсьць у нас беларусы і «бѣлоруссы». І цяпер, на волі ужо, а чуваць яшчэ гэта! Няўжо-ж вы адасьце паном палякам і ксяндзом-палёнізатарам апалячываць да канца нашых нісьвядомых 3 мільёны каталікоў-беларусаў? Няўжо-ж дзеля спакою свайго асабістаго пам і надаляй лічыцца бяз свайго нацыянальнага твару? Дзе-ж ваша хвалёная любасьць да роднага народу, дзе-ж ваша шчырасьць, калі ня хочыце бачыць, што каталікі-беларусы у большасьці сыстэматычна апалячваюцца? Што, вы мысьліце, што яны у вольнай Беларусі пойдуць да вас ў расійскую школу? Ніколі. У беларускую, калі яна пойдзе ў кірунку сьцісла педагогічным і нацыянальным, яны пойдуць, а ў рускую [маскоўскую] тут, вольную, які пры самадзержавіі царскім ў казённую—не, ні пойдуць. Німа чаго сказаць,

добрая любасьць да народу, калі дзеля сваіх русыфікатарскіх мэтаў вы кідаеце на ахвярны аўтар гісторыі 3 мільёны беларусаў-каталікоў, якіх тутэйшыя перакінчыкі, паны-палякі спешаюцца ужо перапісываць з нейкай таемнаю думкай!

Кіньце споркі, кіньце сваркі! Хто з вас, браты-вучыцялі, шчыра любіць свой беларускі народ у яго цэльпасьці і хто ні звязан, як мы тут у войску, службай, шынэльлю,—да працы! Арганізуйце гурткі, пішыце беларускія лемэнтары-буквары, падручнікі, кніжкі для чытаньня ў школах, складайце гурткамі ці па-асобку арытмэтычныя задачнікі, падручнікі па гісторыі, географіі, натуразнаўству, хрэстаматыі! На каго-ж народ наш можа мець надзею у выкананьні гэтай працы, калі ні на вас?

Ведаю, што ў нікаторых з вас можа зьявіцца думка, што гэтая праца—нацыяналізацыя школы, культурная і тэрытарыяльная аўтаномія,—вядуць да разлучэньня, дзяліцьбы народаў, а ні да братэрства; што гэта ня мірыцца з сусьветным лёзунгам еднаньня працоўнай бядноты усіх краёў? (нацый? Рэд.)

Папрабуем разгледзіць усё гэта.

Мы кажэм, што наш і расійскі селянін або рабочы ў месьці павінян падаць руку такому-ж самаму працаўніку армянскаму, працускаму, амэрыканскаму ці іншаму, клічам працоўнікаў усіх краёў злучацца дзеля агульнае барацьбы за лепшую будучыну, каб ўсім лепш жылося, каб скасаваць уласнасьць на зямлю, на хвабрыкі, заводы, машыны і на ўсе прылады, каб ня было панаваньня тых, хто ні працуючы сам, жыве на чужую нанятую працу. Таму мы і клічам да братэрства і еднання ўсіх працоўнікаў. Але гэта ні знача, што ніпавінна быць асобных нацый, што ўсе павінны гаварыць аднэй мовай. Гэта нельга, дый такой мовы німа на сьвеці. Кожын з нас пачувае сябе бліжэй к свайму народу, думае у роднай мові, сапачывае душою, калі прыезджае у сваю старонку.

(Працяг будзе).

Салдат С. Міхайлоўскі-Рак.
Ч. армія.

Хто вінавайца вайны.

(Канец. Гляд. № 5 і 9).

Як ведама, на пагрозы Аўстрыі пайсьці вайною на Сэрбію, Расія старога самадзяржаўнага ладу бяз попыту у працоўнаго народу мабілізавала свае войска. Нібы ў адказ на гэта, Гэрманія, хаўрусьніца Аўстрыі, абвесьціла сваю мабілізацыю. А Англія с Францыяй, бытцам стоючы на грунці агульнай справядлівасьці і абараняючы ад крыўды Сэрбію, заступіліся за Расію. Карты былі стасованы, раздадзяны і... крываўніца пачалася.

Ангельскім і французскім прамыслоўцам Расіі нібоязна. Расія ім ністрашная, бо дзяржава яна малакультурная і саўсім ніпрамысловая. Фабрыкаў і заводаў у яе мала, тавары вырабляюцца дорага, кепска і тандэтна. С таварамі тандэтнага і брыдкага вырабу змагацца, або як кажуць, канкурыраваць на сусьветных рынках, німагчыма. Ім боязна было нямецкіх прамыслоўцаў, нямецкіх тавараў. Але Расія вялікая, мае шмат войска, і ў гэтым сэнсі як ня трэ' лепяй можа стаць ім на дапамозі. Злучыўшыся з ёю можна пабіць немцаў. Тым-то й нідзіва, што Францыя і Англія, вольныя і ганарыстыя, ня паганьбавалі трымаць хэўру с самадзяржаўнай Расіяй, с каторае яны самі пакеплівалі і называлі барбарскай і гвалтоўніцай. Але, як патрэбавалася бараніць кішэнь ад немцаў, дык «барбарства» Расіі ня пашкодзіла іх кампанейству і сяброўству. Што Расія бедная і ні мае добрых ваяўніцкіх прыладаў—гэта ні беда,—затое людзей, салдатаў многа і шмат рознай зямлі. Куль і гармат можна надаслаць, а пад зямельку і грошай пазычаць ніважка. Ды й Амэрыка стане у прыгодзе,—яна даўно ўжо кастрыцца на немца, баючыся іх суседзтва на моры.

Усё пашло, як па пісанаму. Нават Амэрыка ня стрымалася ды ублуталася у гэту страшэнную вайну. Японія зрабіла хітрэй за ўсіх. С самага пачатку вайны яна захапіла на моры усе нямецкія калёніі ды гаспадарыць там, як у сябе дома. Сваім учынкам яна напудзіла Амэрыку. Тая агледзілася, што Японія бадай што страшней за немца. Яны ворагі на моры. Папускацца гэтым ня мае рахубы. А тым часам і прыгразіць японцу нельга, бо Японія хаўрусьніца Англіі, с каторай сварыцца ні выпадае.

За гэтую вайну Амэрыка страшэнна разбагацела, гандлюючы гарматамі і збожжам. Дайшло да таго, што грошы пачалі траціць сваю каштоўнасьць,—такую гібель яна нагандлявала. Швэд, напрыклад, дык той загадаў ня пускаць больш у свой край чужога з о л а т а, каб ня патанела тое, што маецца дома. Такім чынам, вайна, спачатку багаціўшая нэйтральныя дзяржавы, пачала нарэсьці шкадліва адбівацца на іх дзяржаўнай гаспадарцы. С крыніцы прыбытку—яна стала багнай патапельніцтва. Паўстала пытаньне аб тым, ці ні пара-б ужо скончыць вайну? Спачатку галава Амэрыкі, прэзідэнт Вільсон, папрабаваў ласкаю угаварыць ваюючыя дзяржавы памірыцца. Дзеля гэтага зьвяртаўся да іх з лістамі, або, як кажуць, с «пасрэдніцкімі нотамі». Ен пісаў, што вайна—гэта чыстае ніпаразуменьня, што, на яго пагляд, дык ніхто ня бажае пакрыўдзіць нікога, што калі спыніцца ды уважна памысьліць, дык хутка можна прысьці да згоды. Тым часам, яго ніхто ні паслухаў і с пасрэдніцтва яго нічога ня вышла. Трэба было шукаць іншага ратунку. І Амэрыка зняйшла сабе выйсьцё.

Як ні як, а вайна вечна цягнуцца ня можа. Сваім гандлярскім нюхам Амэрыка пачула, што хутка справа пахіліцца да згоды. Прыйсьці на дзяліцьбу з голымі рукамі ня мае сэнсу. Гэта саўсім ня выпадае. Трэба узброіцца і на дзяліцьбу завітаць з войскам і гарматамі. Тады стрэнуць яе с пашанаю і кожнае слова на міравом пасядзэньні мецьіме сілу і павагу. Ваюючыя дзержавы змогуцца, патомюцца і будуць пільна прыслухвацца да таго, што скажа яна, сьвежая, дужая і ад ног да галавы узброёная. А сказаць ёй шмат чаго трэба. Перш-на-перш, Японія захванабэрыла, а потым і з немцам парахавацца ня пкодзіць. Але як гэта зрабіць? Як умешацца у гэту сусьветную бойню? Яе вораг на моры—Японія. Задзірацца з ёю ня выпадае: яна хаўрусьніца Англіі, а сама Англія. па-сваякоўску, сябруе з Амэрыкай і ніколі папярок дарогі ня стаяла. І Амэрыка пачала прыдзірацца да Гэрманіі. С пачатку вайны, калі усю увагу займаў іншы інтарэс,—інтарэс кішэні, дык яна й вухам ня вяла, што Гэрманія топіць яе караблі. Скажа там слоў колькі дакору і—толькі таго. Ня было часу сварыцца: яна гандлявала і набівала кішэні. Цяпер іншая справа. Кішэнь набіта, нават драцца пачынае, і ўсе грошы гатовы разсыпацца чэрапкамі, як у таго зайдройснага жабрака у байцы. Трэба сьпешацца. Што прабачалася спачатку, таго нельга дараваць цяпер. Да Гэрманіі прыдрацца было лёгка. Амаль ні штотыдня тапіла яна амерыканскія караблі і на пратэсты Амэрыкі ня зьвяртала увагі. Дастаўляючы Англіі збожжа і ваяўніцкія прылады, Амэрыка тым самым ворага ставілася да Гэрманіі. Гэрманіі было ўсё роўна,—ці будзе ваеваць з ёю Амэрыка ці ня будзе. Прынамсі, рукі развяжуцца. Амэрыка ляжыць далёка ад Гэрманіі, і немяц разумеў, што ваюючы з ім тая асаблівай шкоды ня зробіць, як і Японія, напрыклад. Скончылася тым, што Амэрыка абвясьціла вайну Германіі сама і пачала падбухторываць на гэта суседак. Як мы самі бачым Гэрманіі ад гэтага ні горш, ні лепяй. Амэрыканцы усё гатуюцца і, мабыць, доўга яшчэ гатавацца будуць, а вайна як ішла, так і йдзе. Ня памыліўся немяц, калі на вайну з Амэрыкай ня зьвяртаў асаблівай увагі. Памылілася Амэрыка, бо канца вайны ня відаць штосьці...

Так склалася тая падзея, што ўскалыхнула увесь сьвет, і німа ведама, калі скончыцца.

На падрахунак ангельскіх вучоных гэта нічуванная ў гісторыі вайна за першыя два с паловаю гады каштуе больш за 200 мілліардаў рб. і страцілася забітымі і ранянымі больш за 20 мільёнаў людзей. Адгэтуль відаць, што ні за пакрыўджаную справядлівасьць вядзецца вайна, а за штосьць бліжэйшае сэрцу ваюючых дзяржаваў.

Дык-хто ж пачаў вайну, хто вінавайца гэтай крывавай патапельніцы, сусьветнаго згубства, мора крыві, слёз і пакуты? Пачаў гэту вайну і вінавайца гэтай вайны той с а ц ы а л ь н а-э к а н а м і ч н ы лад дзяржаўнага будаўніцтва, імя катораму к а п і т а л і з м. Яда і трунак гэтага пана-капіталізму—зыск, прыбытак і нажыва, а сэнс жыцьця яго—безатхланная жадоба.

Калі узяць агулам народ: расійскі, ангельскі, французскі, балгарскі, турэцкі, сэрбскі, бэльгійскі,—дык гэта вайна, яшчэ ніколі нібывалая па ліку людзскіх ахвар і жорсткасьці, ні патрэбна яна простаму народу,—рабочым і селянству. Ядыная нагарода і уцеха за тыя ахвяры, за пакуту, сьлёзы і гора, што прынесла с сабою вайна, для нас, сучасных грамадзян дзяржавы Расійскай,—гэта рэвалюцыя, збаўленне ад цяжкаго самадзяржаўнага панавання. Раскідалі самадзяржаўны лад ні тыя кволыя рукі рабочых і салдатаў, што былі падчас рэвалюцыі у Петраградзі, а нізканчоныя ахвяры вайны, што нівядомымі курганамі разсыпаны па палёх Беларусі, Польшчы, Галіцыі, Літвы і Валыні. Дзякуючым ім, гэтым пакутнікам, мучальнікам самадзяржаўнаго варьяцтва, над Расіяй ўзышло слонца вольнасьці і збаўленьня. На касьцях бацькоў, сыноў і братоў сваіх мы пабудуем свае новае жыцьцё.

Але вайна ідзе. Палавіпа краю нашаго адрэзана і зьнішчана вайною. Жывое цела многапакутнай бацькаўшчыны нашай разрэзана на-двое, і гэтак застаца ні павінна. Скінуўшы самадзяржавіе, мы ваюем ужо за ўласны інтэрас, за зямлю і волю парода.

Я. Л—к.

Друк і жыцьцё.

Нацыанальное пытаньне.

«Громъ не грянетъ—мужыкъ не перекрестится»... Нацыанальнае пытанне пачынае патроху зьвертаць на сібе увагу маскаўскага грамадзянства. Першыя заварушыліся к.-д. на зьездзі.

«За імі», піша В. Канторовіч у газэці «День»,—павінны і другія палітычныя партыі гатавацца да адказу на нацыанальнае пытанне. Дэмакратыі трэ' конча памятаць, што нацыанальнае пытанне ёсьць адзін з грунтоўных і вельмі вострых каменняў расійскай рэвалюцыі.

«Толькі тады можна быць пэўным, што рэвалюцыя выканана і закончылася як мае быць, калі яна развяжыць аграрнае і нацыанальнае пытаньні. Гэта два канцы аднэй рэвалюцыйнай восі, і трудна упэўніцца, каторы з іх вастрэйшы. Аграрная праблема яшчэ мелася на увазі сярод палітычных партый. Многа меньшаю увагай цешылася нацыанальная праблема. І паступова-буржуазная дума і сацыялістычная—пагардліва адносіліся да апрацавання тых пaглядаў, што стыкаліся з нацыанальным пытаннем. Лібэралізім ня папускаў памаленне каштоўнасьці вялікай рускай культуры і разглядаў прагрэс і развіцьцё Расіі толькі праз акуляры культурнага і нацыанальнаго цэнтралізму. Дэмакратыя, а сацыалдэмакратыя ў асобку, доўгі час злучала інтэрнацыяналізм і космапалітызм, выкідала з свае праграммы і тактыкі жадныя намёкі на развязанне нацыанальнаго пытання і, заміж канкрэтна апрацаваннага праграмнага вымагання, выстаўляла пусты прынцып: «кожная нацыя мае права на самаазначэнне». Калі хто адважваўся надаць гэтаму пустому выразу зместу, дык яго стрэчалі ні толькі ворага, але й вінавацілі нават у здрадзі ідэям міжнароднага сацыалізму.

Павэдлуг таго, як гурткі вырасталі і станавіліся палітычнымі партыямі; павэдлуг таго, як шырокія народныя масы прыцягваліся да палітычнага і эканамічнага змагання, нацыанальнае пытанне расло і зрабілася сталым чыннікам жыцьцёвага руху Нацыанальны рух моцна загамаліў там, дзе яго ніхто ня спадзяваўся пачуць».

Лепш позна, як ніколі. Шкода толькі, што далёка ні ўсе расійскія сацыалісты аб гэтым трокнуліся. Прывыкшы бэрсаць інтэрнацыяналізм с космапалітызмам, яны і да гэтага часу ня перастаюць ваеваць з «нацыяналістамі», плявудзгаючы усялякую бязсэнсіцу. Каб яны раптам уразумелі, што выробляюць, дык ні адзін з іх, напэўна, павесіў-бы камянь на шыю ды рынуўся-б у воду. Многа ліха наробляна імі усім нідзяржаўным нацыям Расіі, так многа, што бадай шкода космапалітызму переважыць карысьць сацыялістычнай іх чыннасьці. Дый пара ужо глянуць на нацыанальны рух ні па хвормулі: «пастолькі-пасколькі» а дзеля таго, што ён мае сваю нісмяртэльную каштоўнасьць, што нацыанальнасьць ёсьць ядыны чыннік культуры і паступовасьці челавецтва. На жаль, расійская інтэлігэнцыя хоць і нахіліла ўжо вуха да нацыанальнаго гоману, але «пастолькі, пасколькі» гэта факт і сіла, а ні самакаштоўнасьць....

ЗЬЕЗД ДЭЛЕГАТАЎ

ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый 8—10 ліпня ў Мінску.

Другі дзень зьезду.

(Пачатак у №№ 8—10)

У часі самых гарачых спрэчак аб формах аўтаноміі прыйшоў прывітаць зьезд прэдстаўнік Выканаўчаго Камітэту Мінскай Польскай Рады. У сваім прывітаньні ён выказаў шчырае жаданьне тутэйшых палякоў, як «сыноў гэтаго краю, жыць у добрым суседзтві з беларусамі і разам з імі працаваць на карысьць агульнай бацькаўшчыны». Зьезд устрэў гэтую заяву моцнымі аплёдзісмэнтамі.

Дыло пратэстуе проціў аднаўленьня юрыдзічнай дзіскусьсіі. Старшыня дае слово чарговаму прамоўцу—Смолічу. Смоліч гаворыць аб тым, што праца Камітэту была безскутачнай дзеля таго, што людзі былі ворага нахіляны проціў Камітэту, бачылі ў яго выступленьнях самачынныя заявы ні толькі за сябе, але й за другіх. Тое, што прапануе Кахановіч, будзе ізноў самазванствам. [Кахановіч з мейсца: «Ніпраўду кажэце»] А мы павінны адмяжавацца ад усякаго самазванства. Разам з тым, трэба прызнацца, што Цьвікевіч ніясна прэдстаўляе сабе палажэньне беларускай справы ў Мінску. Ен прапануе лучыцца з арганізацыямі, каторыя хочуць нашай нацыанальнай сьмерці, каторым наш кліч «адраджэньня Беларусі» саўсім не падабаецца. Невядома, аб чым будзе гаварыць заўтрашняя парада.

Кахановіч бярэ слово, каб паправіць Смоліча. Я не казаў, што Белар. Цэнтральн. Рада будзе прэдстаўніцай народу беларускаго, а, наадварот,—толькі арганізацый. Узурпіраваць ўласьць прапанаваў як раз грамадзянін Смоліч: абвясьціць цяперашні зьезд Цэнтральнай Радай. [Шум.., Апл... Смоліч нешта крычыць. Старшыня просіць аратара гагаварыць далей.] Ні узурпацыяй нам трэба заняцца, а арганізаваньнем сябе і шырокіх масаў. Як і усякія іншыя палітычныя арганізацыі, мы можам разглядаць палітычныя пытаньня. Можа здарыцца, што трэба будзе пайсьці і да Ураду і т. д. Што належыцца да лямэнтацый аб нашай беднасьці,—мы ня бедныя, але працаваць ня ўмеям, на верым адзін аднаму, разбіваем свае сілы. Хто вінен у тым, што Дастаеўскі, Касьцюшка, Міцкевіч, Сыракомля, Ажэшка і інш. адыйшліся ад нас?! Адно наша недбаласьць. Мы цяпер маем мала, а ін-

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры» Друкарня Н. М. Нахумова

шым здаецца, што ў нас нічога німа.

Дыло і Алексюк падтрымоўваюць даклад Кахановіча. Дыло заспакоівае тых, што баяцца слова «фэдэрацыя», даводзючы, што Злучаныя Штаты Паўночнай Амэрыкі пабудованы на фэдэратыўных падставах, а дзяржава надта моцная. Затым, ці фэдэрацыя служыць згубай Швэйцарыі? Жыцьцё вымагае перабудаваньня вялікіх дзяржаваў па грунці фэдэрацыі. Так перабудоўваецца цяпер Англія, і ад гэтаго перабудаваньня яна не страціла свае моцы, а, наадварот, знайшла у ім новую моц.

З вялікай прамовай выступае Р. Скірмунт. Юрысты добра сказалі, што німа яснаго і справядліваго азначэньня розных форм аўтаноміі. Але, калі Цьвікевіч гаварыў аб ніпатрэбі палітычнай аўтаноміі, а толькі мяйсцовай гаспадарскай, прамоўцу здалося, што Цьвікевіч радзіць здаволіцца пашырэным земскім самаўпраўленнем. Пры зьмяніўшымся дзяржаўным ладзі стары цэнтралістычны парадак далей трываць не можа і не павінен. Дабрабыт як ўсяе Расіі, так і наш грунтуецца на шырокай палітычнай аўтаноміі краёў і народаў. Да гэтаго трэба дабавіць, што тэрмін «палітычная аўтаномія» не разумее безпрыменна свайго войска, сваіх асобных грошаў і мытных граніц. Усё гэта можа быць агульнае. Але ад сваіх праўдзівых патрэбаў мы адступацца не можам і не павінны. Прамоўца падтрымоўвае Алексюка ў яго славах аб Укр. Цэнтр. Радзі. Выступленьне Укр. Рады надта зрэлае й абдуманнае, яно грунтуецца на ясным разуменьні інтарэсаў свайго народу. Калі Расія зразумее сэнс нацыянальных дамаганьняў жывучых у ёй народаў і пойдзе ім на сустрэч, яна не толькі не аслабее, а наадварот, узмацніцца. Грамадзянін Цьвікевіч моцна памыліўся, кажучы, што народы Расіі пры старым парадку прывыклі адзін да другога і зліліся ў адно цэлае. Гэта было злучэньне кайданаў і ланцугоў. Цяпер настала новыя часы і трэба шукаць новых прынцыпаў злучэньня. [Бурн. апл.] Зробляная Кахановічам крытыка працы Камітэту справядліва. Камітэт, па-праўдзі, зрабіў мала, але дзеля страшэнна цяжкіх умоў працы. Час наш пераходны і ідэёвая праца сустрачае шмат неабдуманных слоў і абвінавачэньняў. Паказывалі на мяне, што я шкоджу толькі працы Камітэту, стаючы на чэле яго. Я зараз жэ зьняў с сябе паўнамочыя старшыні Камітэту і застаўся простым яго сябрам. Злосныя нападкі на Камітэт, можа, адзначаюць толькі тое, што Камітэт стаяў на сапраўднай дарозі. Тут гаварылі аб яго працы, і ніхто не ўспамянуў аб тым, што Камітэт ня толькі склікаў зьезды, але й залажыў газэту «Вольная Беларусь», орган, што стаіць моцна на нацыянальным грунці й адпаведае духу цяперашняго часу. Перамена, рэарганізацыя Камітэту патрэбна. Але праэкт Кахановіча вертае нас назад. Нацыянальн. Камітэт і Выканаўчы Камітэт тое самае. Быць можа, замест таго, каб яго касаваць, перавыбраць, перабудаваць яго. Скасаваньне Камітэту нашы ворагі могуць зразумець, як уступку ім і гэто акрыліло-б іх надзеі. [Апл.]

Асьвецімскі гаворыць аб патрэбі перабудаваньня Камітэту на дэмакратычных падставах.

Сушынскі. У нас часта пытаюцца: а што будзе з Расіяй, а што будзе с Расіяй, і забываюцца аб Беларусі. Такіх нам не трэба. Мы павінны найперш за ўсё дбаць аб дабро свайго народу. Трэба арганізаваць сьвядомыя сілы нашаго краю. Народ хоча вольнасьці нацыянальнай, хоча зямлі і волі і ён здабудзе тое, што яму трэба. Нас страшаць тым, што зямля наша кепская і што мы памром з голаду. А я пытаюся, хто дагэтуль карміў беларусаў?

Старшыня просіць прамоўцу не адыходзіцца ад тэмы.

Сушынскі. У нас ёсьць і сілы, але яны распарушаны па агульна-расійскіх арганізацыях. Самыя сьвядомыя людзі цяпер у войску. Трэба ўзяцца за арганізаваньне ваенных. Што да Б. Н. К., дык назусім касаваць яго не можна, бо гэта інстытуцыя ужо вядомая шырокай публіцы. Перавыбраць яго—так, але ён мусіць быць. А то адзін зьезд стварыў Нацыянальны Камітэт, другі зьезд скасаваў яго і стварыў Выканаўчы Камітэт, трэці зробіць як-небудзь яшчэ інакш. Будзе нейкі калейдаскоп, ці што. [Апл.]

Да прэзідзіуму падаецца запіска, каб даць кожнаму прамоўцу толькі 5 мін. Старшыня ставіць гэтую прапазіцыю на галасаваньне. Прымаецца. Слово даецца грамад. Будзьцы. Ен даводзіць, што як бы ні назвалі цэнтральную арганізацыю, як бы яе ні збудавалі,—заданьня астануцца тыя самыя і умовы працы тыя самыя. Самая глаўная бяда—нехват казны, грошаў, бо калі-б можна было даць чалавеку той кавалак хлеба, які ён зарабляе, працуючы ў іншых установах і арганізацыях, да нас бы шмат людзей сабралося. Дык заміж гутарак аб назві Цэнтральнай Арганізацыі лепш было-б падумаць, адкуль ёй дастаць грошы.

Перэселенцэв. (А.-Р. С. Х.) Прамоўца заяўляе, што калі ён пачне гаварыць аб аўтаноміі, дык не дзеля таго, каб удавацца ў юрыдычны дзіспут, а толькі, каб выясьніць погляды на гэтое пытаньне, як сабраўшыхся, так і А.-Р. С. Х. Як беларускія партыі, так і А.-Р. С. Х. могуць ісьці разам, бо ім аднакава пагражае небязпека ад нейкаго большэвіка Міхайлова. «Не ведаю, кажа прамоўца, ці ён устрэчны брат Леніна, ці другой устрэчы з Юдаю Іскарыоцкім, але ён пайшоў і проціў вас і проціў нас; ён адарваў беларускае селянство як ад вас, так і ад нас». А.-Р. С. Х, стаіць на грунці фэдэрацыі і можа быць моцным хаўрусьнікам беларускаго руху і разам з дзеячамі беларускаго адраджэньня арганізовываць беларускае селянство. І можа прыйсьці час, калі так званыя С-Р'ы павінны будуць адступіць перад арганізованным селянствам, на чый кошт яны жывуць і з чыіх лёзунгаў карыстаюць. Прыкрываючысь высокімі фразамі, яны пастараюцца выставіць вас, як здраднікаў дзяржавы. [Апл.]. Разам с сабраўшымыся тут, прамоўца думае, што разуменне тэрыторыяльнай аўтаноміі не злучано неразрыўна с асобным войскам і мытнымі межамі.

Алексюк бярэ слово на нічарговую заяву. Ен пратэстуе проціў лаянкі па адрасу Мінскага Селянскага Хаўрусу, бо гэта ўсё-ж такі арганізацыя дэмакратычная. Умешываецца прэдстаўнік Мінскай Рады Селянскіх Дэпутатаў і крычыць проціў «хуліганскіх выхадак» прэдстаўніка А. Р. С. Х. Падыймаецца цэлы гармідар. Грамадзянін Перасяленцаў тлумачыць, што яго словы належалі толькі да Міхайлава, як Міхайлава, і што ніякай лаянкі па адрасу Рады Селянскіх Дэпутатаў ні было. Дыло пратэстуе проціў таго, што асабістыя рахункі паміж Селянскім Агул.-Рас. Хаўрусам і Мінскаю Радаю Селянск. Дэпут. выкладаюцца перад сходам, які іх развязаць ні можа і прапануе, каб і Перасяленцаў і Шостак забралі свае словы назад. (Крык. Шум. Званок старшыні). Як трокі шум сьціх, выступае Смоліч. Ен кажа, што, праўда, ён прапанаваў абвясьціць гэты зьезд Радай, але яго словы перадалі ніверна. Зьезд вышэй Рады беларускіх арганізацый, а ён гаварыў як раз аб такой Радзі. Зачыніць Нацыянальны Камітэт трэба ні дзеля таго, што фірма кепская, а дзеля таго, што ён ужо выпаўніў сваё заданьне арганізуюшчага цэнтра; цяпер беларускія арганізацыі ёсьць і ёсьць патрэба другога цэнтру. Цяперашні зьезд меншы па ліку, але большы па удзельнай цяжасьці, і яго орган павінен мець больш аўтарытэту і паўнамочый.

Цьвікевіч: Але ўсё-ж такі гэты зьезд ні можа нічога рабіць ад імяні Беларусі.

Старшыня: Мы хочам стварыць Цэнтральны орган нашых арганізацый, а не Беларусі. Гэтаго блутаць не можна.

Шостак [Мінск. Рада Сел Дэп.]: Вы прэдстаўнікі беларусаў?

Старшыня: Мы прэдстаўнікі беларускіх арганізацый.

Шостак: Чаму мы ідзём рознымі дарогамі, разрываем адзін народ на некольні частак? Калі мэты нашы аднакавы, нам трэба злучыцца і ісьці разам, а калі розныя—выясніць іх адны перад другімі раз на заўсягды. А то ходзюць чуткі, што Б. С. Г. і Б. Н. К. адно і тое самае, што як там, так і тут верхаводзяць паны. Калі мы пратэставалі проціў 2-х мейсц беларускім арганізацыям у Парадзі аб скліканьні Устаноўчаго Сойму, дык толькі дзеля таго, што ў гэтых арганізацыях німа упаўнамочэных ад селянства.

Галавач абараняе Б. С. Г. ад нападак, кажа, што яна с панамі нічога супольнага ні мае і пытаецца: Хто лепшы прэдстаўнік інтарэсаў беларускага селянства, ці чужы чалавек, бальшэвік Міхайлов ці мы свае людзі, выйшаўшыя з гэтага самага селянства? Разглядзіце нашу праграму: калі згаджаецеся з ёю,—пойдзем разам, а калі не,—дык бывайце здаровы!

Шостак: Дайце жэ адказ на пытаньне—каго вы арганізуеце?

Алексюк: Беларускі працоўны народ.

Шостак крычыць а «панскай інтрызі». Дыло яго перапыняе. Старшыня пасьведчае, што Б. С. Г.—партыя строга дэмакратычная і сацыялістычная і з панамі нічога супольнага ні мае. Брахню аб ёй распускаюць людзі, каторым ні па сэрцу яе нацыянальны колер, каторым ні па сэрцу, што яна першай сваей мэтай ставіць вызваленьне беларуса-селяніна ад эканамічнага і нацыянальнага уціску.

Будзька: Калі людзі сьвядома валюць ўсё ў адну гурбу,—дык з імі і гаварыць лішня, а калі нісьвядома,—трэба выясьніць. Можна пайсьці заўтра на параду і пагаварыць. Да выясьненьня пасьледаў нарады адлажыць пытаньне аб Цэнтральн. Арганіз.

Кахановіч: Дзеля чаго адкладываць? Мы жэ ні зьбіраліс і ні зьбіраемся рабіць Краёвую Раду, а Цэнтральную Раду сваіх арганізацый.

Старшыня просіць дакладчыка прачытаць праект рэзолюцыі аб Цэнтраль-Арганізацыі. Кахановіч чытае (глядз. ў № 10 «В. Б.»)

Цьвікевіч прапануе замяніць слово «Рада» якім-небудзь іншым словам, каб ні было аналогіі з Радаю Украінскаю.

Будзька прапануе слово «Рада» замяніць словам «Управа».

Дакладчык ні згаджаецца з гэтаю папраўкаю бо слово «Рада» мае пад сабою гістарычны грунт. Будзька здыймае сваю папраўку.

За гэтым зьезд разглядзіў пытаньне: сколькі сяброў павінен мець Выканаўчы Камітэт. Была прапазіцыя Цьвікевіча, каб зусім нічога ні пастанаўляць аб ліку сяброў Выканаўчаго Камітэту, а паразумеўшысь заўтра з ўсімі мейсцовымі арганізацыямі беларускімі, выбраць агульны Выканаўчы Камітэт. Прапазіцыя гэтая галасаваньнем была адкінута; галасаваньнем было пастаноўлено: у Выканаўчы Камітэт выбраць пяць чалавек без права кааптацыі.

Посьля гэтаго зьезд выслухаў прывітаньне прэдстаўніка ад Губэрнскаго Камісарыяту. Ен ад імяні Губ. Кам. прывітаў зьезд і пажадаў яму як найбольш карыснай працы ў справі арганізаваньня беларусаў, бо беларускаму народу больш, можа, як якому іншаму, арганізованнасьць патрэбна. Старшыня ад імяні зьезду падзякаваў за прывітаньне і абвясьціў перарыў на гадзіну [ад $8^1/_2$ да $9^1/_2$[.

(Далей будзе)

ХРОНІКА

Вучыцельскі саюз.

9-го ліпня 1917 г. ў Мінску, на II зьездзі прэдстаўнікаў беларускіх арганізацый, сябрукі зьезду вучыцялі, па ўласнай ініцыатыві, залажылі, ці, справядлівей сказаць, аднавілі даўнейшы Беларускі Вучыцяльскі Хаўрус. Гэта старая, вядомая краю яшчэ с 1905 году арганізацыя. Сябры гэтага хаўрусу былі арыштаваны ў 1906 г. і засуджаны (Я. Колас), а іншыя паўцякалі ў Амэрыку, як А. Сенкевіч, Янкоўскі і інш. У той час гэты хаўрус істнуваў пад назвай: «Бѣлорусскій Учительскій Союзъ». Статут яго арыштавала паліцыя у 1906 г. ў с. Мікалаўшчыні, Мін. пав. пры обыску.

Мэта аднаўлянага хаўрусу—зьеднанне ўсіх вучыцялёў, каторыя маюць сваім заданьнем нацыяналізацыю беларускай школы, пачынаючы ад ніжэйшай, пачатковай, і канчаючы сярэднюю і вышэйшай. Хаўрус кліча ўсіх вучыцялёў пачаць з гэтага вучэбнага году навучэньне ў пачатковых школах у роднай, беларускай мові. Усе тыя настаўнікі, каторыя будуць дбаць аб тым, каб ўвесьці нашу мову ў школы,—ці то ў кшталці тлутачэньня ў вышэйшых клясах беларускай літэратуры, ці ў кшталці пісаньня перакладаў па-беларуску, ці проста карыстацца беларускім языком, як жывою мовою 10-і мільённага беларускага народа,- ўсе прымаюцца ў Хаўрус Беларускіх Вучыцялёў.

Хаўрус дэкляруе сваім сябрукам маральную падмогу, а так сама параду аб падручніках і літэратуры.

Сябры плацюць ў год 3 рб. і пры ўпісяньні сябе ў хаўрус 1 рб. ўходнага ўзносу на фонд запаснаго капіталу. С запытаньнямі трэба зьвяртацца па гэткім адрэсі: г. Мінск, Беларуская кнігарня. Захароўск. 24. Бюро Б. В. Х.

СТАТУТ
Беларускага Вучыцяльскага Хаўрусу.

1) Беларускі Вучыцяльскі Хаўрус ёсьць арганізацыя беларускіх вучыцялёў і дзеячоў прасьветы, згуртаваных на грунці нацыяналізацыі беларускае школы.

2) Сябрам Хаўрусу можа быць кожны вучыцяль і дзеяч прасьветы, калі моцна стаіць за адраджэньне і панаваньне роднай мовы ў беларускай школі.

3) Усімі справамі Хаўрусу і яго грамадзянскай працай кіруе камітэт з 5-і чалавек, выбраны на агульным сходзі Хаўрусу на 1 год. Камітэт выбірае с паміж сябе старшыню, яго таварыша, скарбніка і пісара.

4) Кожны сябар Хаўрусу штогодна плаціць складку не менш, як 3 рб., а запісываючыся ў Хаўрус ўносіць яшчэ 1 рб. асобнага ападаткаваньня на запасны капітал Хаўрусу.

5) Агульныя сходы Хаўрусу дзелюцца на а) звычайныя, б) асабістыя і склікаюцца Камітэтам.

а) Звычайныя сходы адбываюцца на Коляды і Вялікдзень.

Ь) Падрахунковыя (отчетные) склікаюцца перад пачаткам гадавой работы ў канцы ліпня ці спачатку жніўня, але ні пазьней апошняга месяцу перад вучэбным годам.

с) Асабістыя сходы склікаюцца толькі на асабліва важны выпадак, дзеля пільных грунтоўных спраў, і лічуцца правамоцнымі пры ўсякай лічбі зышоўшыхся сябрукоў.

d) Звычайныя і падрахунковыя сходы ці зьезды рахуюцца праўнымі, калі зьбярэцца ня менш, як трэйцяя частка агульнага ліку сябрукоў. Калі у паказаны тэрмін патрэбная, або правомоцная частка сябрукоў ня зьбярэцца, дык праз два дні сход або зьезд лічыцца праўным пры ўсякой лічбі сабраўшыхся.

6) Настаўнікі і дзеячы сярэдняе і вышэйшай школы, калі іх у хаўрусі будзе не меньш 10-і, маюць права заснаваць свой асобны аддзел, на працу катораго агульны сход павінян удзяліць частку грошай.

7) Калі у якім нібудзь мястэчку ці горадзі сябры хаўрусу захочуць мець свой асобны тутэйшы аддзел хаўрусу, то на моцы пастановы ня меньш, як дзесяці сябрукоў, паведаміўшы аб гэтым Камітэт хаўрусу, яны адчыняюць мейсцовы аддзел і маюць права утрымовываць на патрэбы аддзелу 10% агульнай сумы штогоднага ападаткавання сябрукоў Хаўрусу гэтага району. Апрач таго, кожны мейсцовы аддзел мае права абкладаць сваіх сябрукоў дадатковымі зборамі ні больш аднаго рубля у год.

8) Кожным аддзелам, як сярэдняй і вышэйшай школы, так і пачатковай, кірус выбранае на тое з ліку сябрукоў аддзелу Бюро з 3-х чалавек: старшыні, скарбніка і пісара.

9) Як Камітэт хаўрусу, так і ўсе іншыя яго выбранныя органы, у сваёй працы кіруюцца пастановамі агульных сходаў хаўрусу, а аддзелы, апрач таго, яшчэ дырэктывамі Камітэту.

Статут апрацованы, ухвалены і надпісаны закладчыкамі:

Яз. Лёсік, М. Мороз, П. Бодунова, А. Русак, М. Гапчарык, А. Данілевіч, В. Левіцкая і інш.

Апошнія навіны.

Агульныя весткі.

Пастанова Часовага Ураду аб зьездах і сходах.

На час вайны міністрам ваеннаму і ўнутраных спраў даецца права не дапушчаць і зачыняць ўсе сходы і зьезды, якія маюць у сабе небезпеку у ваенным кірунку дзяржаўнага забязпячэньня. Пастанова гэтая выканоўваецца да распублікаваньня яе Сэнатам.

Старшыня міністр Керэнскі.

Міністр юстыцыі Зарудны.

Падаходны падатак на Раманова.

Часовы Урад пастанавіў аблажыць падаходным падаткам бышага цара і яго сямью.

Нацыянальнае пытаньне на 9-м зьезді партыі „Народнай Волі“.

На вячэрнім сходзі 24 ліпня зьезд выслухаў даклад барона Б. Э. Нольдэ аб нацыянальным пытаньні.

Дакладчык лічыць, што нацыянальнае пытаньне ў Расіі можа быць развязано праз абарону нацыяў як групаў асабістых, а не тэрыторыяльных. Найвярней можна дапусьціць ужо нацыі да спраў агульна-дзяржаўных праз прапарцыянальныя выбары. За нацыялі трэба прызнаць права рабіць нацыянальныя хаўрусы дзеля выканаўня спраў культурнаго будоўніцтва. Гэтыя хаўрусы павінны мець публічна-прававы характэр.

Пасьля некалькіх увагаў і папраўак, зробленных рознымі прамоўцамі, зьезд прыняў дзьве такія рэзалюцыі, якія й пастаноўлено ўвесьці ў праграму партыі.

Першая рэзалюцыя: «Дзяржава можа перадаць нацыям выканаўне наказываемых законам заданьняў культурнаго управленьня ў адносінах да тых асобаў, якія вызнаюць сваю прыналежнасьць да гэтых нацыяў: Арганізаваньне нацыянальных хаўрусаў, круг іх ведома і ўласьці, вялічыня адмогаў ім ад дзяржаўнай казны так само і адносіны паміж імі устанаўляюцца у парадку агульна-дзяржаўнаго законадаўства».

Другая рэзалюцыя: «Мова расійская, як мова агульна-дзяржаўная, павінна быць урадавай моваю цэнтральных дзяржаўных установ, арміі і флоту. У мяйсцовых дзяржаўных і грамадзянскіх арганізацыях і навуковых закладах, утрымліваемых коштам казны або органаў мяйсцоваго самакіраваньня, — павінно быць устаноўлена права ужываньня мяйсцовых моваў згодна з нацыянальным складам насяленьня і забезпячэньнем, у парадку агульна-дзяржаўнаго законадаўства, правоў расійскай мовы не толькі як агульна-дзяржаўнай, але як і міжнацыянальнай. Насяленьню кожнай мяйсцовасьці павінно быць забязпечано права на атрыманьне пачатковай асьветы, а калі магчыма,—дык і далейшай у роднай мові.»

З украіны.

Прэдстаўнік ад беларусаў ў Укр. Цэнтр. Радзі.

28-го ліпня Камітэт Ц. У. Р. разглядаў даклад Камісіі па справі дапаўненьня Ц. Р. прэдстаўнікамі нацыянальных меньшасьцяў і прыняў рэзалюцыю аб папаўненьні Ц. Р. 202-ма прэдстаўнікамі неукраінскіх нацый. У ліку гэтых 202-х новых членаў Рады будзе 1 беларус.

Ад Камісіі ў справі скліканьня зьезду народаў.

Зьезд прэдстаўнікаў народаў і краёў, што дамагаюцца аўтаномна—фэдэратыўнаго перабудаваньня Расіі, які склікаецца ў Кіеві Цэнтральнай Украінскай Радай, назначаны на 15-го жніўня.

На зьезд запрашаецца аднакавы лік (не больш дзесяці) прэдстаўнікаў ад усіх народаў і краін незалежна ад велічыні тэрыторыі, ліку насяленьня і яго культурна-нацыянальнаго разьвіцьця.

Народы, краі і партыі, што хочуць мець сваіх прэдстаўнікаў на зьездзі, павінны зьвярнуцца проста да Украінскае Цэнтральнае Рады.

З заграніцы.

Будучына Англіі. Уэльс, вядомы ангельскі пісьменнік, напісаў артыкул пра будучыну Англіі. Артыкул гэты ангельская публіка стрэла натта прыхільна. Артыкул Уэльса канчаецца гэтак: «Ці мала ангельцаў відаць, захопляны ідэею стварыць вялікую, на ўвесь сьвет, ангельскую імпэрыю,-сыстэму, звязаную вісокімі мытнымі [таможен] стаўкамі ў адно цэлае, якая-б стаяла проці усяго сьвета. Гэта—шлях сьмерці. Калі мы, адкінуўшу гэную ідэю пра імпэрыю, будзем іці да хаўрусу народаў, то у 1930 року мы разам з нашымі амэрыканскімі сваякамі і з латынскім і расійскім народам пачнём новую эру жыцця. А калі вернямся да старых імпэралістычных мараў, дык брытанская імпэрыя да 1930 року, цяжка узброенная, пад цяжэрнай рукою, свайго ураду, пад цяжкім цяжарам падаткаў, будзе граці гэткую самую ролю, якую грае цяпер гэрманскі мілітарыстычны (ваенны) імпэрыялізм. Імпэрыялізм або інтэрнацыяналізм—гэтакі выбар для Англіі.»

[«Н. Рада»]

Палітычны курс у Гэрманіі.

Падзеі на расійскім фронці дужа адбіліся на агульным самапачуцці у Бэрліні. Што датыча заходняго фронту, то частка гэрманскай прэсы уважае, нібы Англія сваім новым наступам у Фландрыі паказала, што ёй ні перамагчы Гэрманіі нішчэннiям яе падводных чаяк на моры, і праз тое Англія робіць апошняе напружэньня, каб захапіць базы падводных чоўнаў на берэзі Бэльгіі. Канцлер Міхаэліс ужо загаварыў пра тое, што трэба моцная улада і што трэба ужыць больш энэргіі і адвагі. Міхаэліс казаў аднаму журналісту, што папярэдні канцлэр быў слабкае удачы і абвясьціў, што Гэрманія, як і раней будзе йці да міру, але ня выявіць таго, што яна змаглася.

[«Н. Р.»]

Самапачуцьце у Італіі.

У Італіі апошнімі часамі пачынаецца борка паміж прыхільнікамі вайны да перамогі (да канца) і тымі сацыялістамі, што хочуць скончуць бойню народаў. Сацыяліст Трэвэс скончыў сваю прамову у парламэнці гэтак: «з усіх фронтаў нясецца адна вымога: гэта зіма ніпавінна захапіць армію ў аконах!» Але газэты вельмі нападаюць на Трэвэса.

(«Нов. Рада»)

Вайна.

На Паўночна-Заходнім, Заходнім і Каўказкім фронтах ціха.

На Паўднёва-Заходнім фронці праціўнік прабаваў наступаць на Бродзкім кірунку ў районі Дуб-Заркуў, але быў адбіты. На Збручы—артылярыйская стрэляніна.

На Румынскім фронці праціўнік наступае ў районі Окна-Грозесчы. Ні гледзючы на упартыя контр-атакі расійскай і румырскай арміі, яны змушаны былі адступаць. Пад вечар 30-го ліпня ім удалося затрымаць праціўніка і самым пачаць наступ. На Факшанскім кірунку расійская армія пад упартым націскам немцаў падаецца назад.

Шчэбячы салавейка.

Шчэбячы ты, салавейка,
У зялёным гаю,
Калі родная сямейка
Сірацея ў краю.
Калі горка сьлёзы роніць,
Матухна па сыну.
Хай твой сьпеў тугу разгоніць,
Хай нядоля згіне.
Калі дзеткі просюць таты,
Каб ішоў да дому,
Дзе грымяць ўсё гарматы,
Льгі німа нікому.
Калі родная сястрыца
Моліцца за братц..
Ці ні годзі сьлёзам ліцца,—
Хай настане сьвята.
Шчэбячы ты, салавейка,
Пей аб супакою,
Як чульлівая жалейка
Раніцай ціхою.
Залівайся свістам-песьняй,
Цеш матулю, жонку;
Цеш сіротак, што балесьне
Тужаць бяз прытулку.
Шчэбячы ты на сьвітаньні,
Як узыдзе слонца,
Хай хутчэй спакой настане
У родніькай старонцы.

А. З.

„Долой бѣлоруссовъ“

Цёмныя сілы беснуюцца.

За апошнія часы на імя рэдакцыі «Вольнае Беларусі» надыходзюць ананімныя лісты з розных камісарыятаў [б. паліцэйскіх участкаў і] з чыннай арміі. Дзеля прыкладу, мы надрукуем адзін з гэных лістоў. Ніхай людзі пачытаюць і навоч дасьведчацца, з якога кшталту людзьмі трэба рахавацца, калі чуеш заклік: «долой бѣлоруссовъ»!» Страшна робіцца за вольнасьць дзяржавы Расійскай, як прыгледзішся, што за хуліганьё хаваецца цяпер пад штандарам волі, рэспублікі і дэмакраты зму. Гэтыя цёмныя сілы цёмнай Расіі дэмаралізуюць цяпер армію, робюць пагромы, гвалтуюць, рабуюць і паводзюць жах навокала. Як гады, выпоўзаюць яны с цёмных куткоў, шыпяць, плююцца і лаюцца.

Вот аўтэнтык аднаго гэткага лісту, адтрыманаго намі з чыннай арміі, з захаваннем яго правапісу:

«Г. Редакторъ!

Или шпіонъ немѣцкій: скажи пажалуйста каго, ты дурыла хотишъ въ водить взаблужденіе своей белор.-культурой [ломанаго языка і кто на это пойдетъ за тобою дураком] смеху падобна ваша лавачка беротесь белоруссовъ ремантировать, по безъ матеріалу. Я беларусъ Мин. гб. Иг. уѣз. Плюю тебя въ твою идейную рожу, за то, что ты въ то время какъ народу нужно вливать побольше культуры, ты становишься на пути съ кучкой чернасотенцовъ и пытаешся препятствавать падъ видамъ національнаго языка.

Второй авторъ! Я беларусъ и скажу Вамъ што вы хотите своей газетой внести разложеніе въ народъ, это нужно тольки помѣщикамъ и капиталистамъ отдѣленіе бѣлорусіи, дабы воспользоваться темнотой народной въ земельныхъ реформахъ. Эта преждевременно ваше мечтаніе. Крестьянству и пролетярію этого ненужна и оні непайдутъ на вашу фискальную крикливость. У насъ далжна быть адна демократическая республика вотъ вамъ голасъ который подастъ представительство бѣлорускаго крестьянства. Ваша газета и произношеніе въ ней фразъ и вообще бѣлорусскій языкъ это недоразуменіе адно, эта отсталость одна отъ рускаго языка, которую современное поколѣніе исправитъ.

Въ заключеніе письма посылаю васъ ко всѣмъ чертямъ и при встрѣчѣ первый покалачу рожу.

К.

Радуйся, Мікола II, твае «ребята» стараюцца! Здаецца, пісаў гэты ліст ні чалавек, а гарыла, (малпа) каторы толькі і навучыўся крычаць па-маскоўску: «долой! сокрушу! долой!»

АХВЯРЫ.

На Беларускі Нацыянальны Фонд.

Ксён. Шолкевіч-50 р., Більдзюкевіч-3 рб., ад скарбоначн. збору у г. Мінску -1789 рб. 25½ кап., прыбытак ад спэктаклю 22 іюл,-565 рб. 05 кап., прыбытак ад гуляння у Мінску на трэку-551 рб. 85 к.

Разам: 2959 рб. 15½ к.

Агулам з раней паступіўшымі: 6799 рб. 61½ к.

На фонд газэты «Вольная Беларусь»

Ксёнд. Шолкевіч-20 рб., Я. Станкевіч-20 рб., Рышкевіч-5 рб., Жданка-5 рб., падпар. Сьвечнікаў-4 рб., ад кіеўскага гуртка «Зорка» 245 рб. 31 к.

Разам; 299 рб. 31 к.

Агулам з раней паступіўшымі: 363 рб. 31 к.

Рэдактар Я. Лёсік.

Друкарня Н. М. Нахумова.

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры»

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры»

Друкарня Н. М. Нахумова